

частотними з погляду використовуваності у спілкуванні, дозволяють адекватно й однозначно інтерпретувати випадки апеляції до них, якщо така має місце.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горіна Ж.Д., Прокопенко Л.І. Українська мова за професійним спрямуванням: Навч. пос. для студ. історичного фаху. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2005. – 123с.
2. Прокопенко Л.І. Увіразнення мовлення майбутніх учителів історії професійно орієнтованими фразеологізмами: Дис. ... канд. пед. н. – Одеса, 2005. – 225с.

УДК 378.147.82И

Горбунова Н.П.

КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ ОВОЛОДІННЯ ДІЛОВИМ НАУКОВИМ ПИСЬМОВИМ МОВЛЕННЯМ У НЕМОВНОМУ ВНЗ

У статті розглянуто технології когнітивного підходу до одного з аспектів оволодіння студентами комунікативною діяльністю іноземною мовою.

Technologies of cognitive approach as one of the aspect of taking communicative activity in foreign language by students are observed in the article.

Соціальне замовлення на підготовку по ІМ фахівців немовних ВНЗ вимагають нового підходу до змісту навчання даного предмета, який повинен сприяти різносторонньому і цілісному формуванню особи студента, підготовки його до рівня фахівця володіючим усним і письмовим професійним спілкуванням на ІМ.

У зв'язку з цим, все більшу увагу в сучасній методичній науці привертають технології, що базуються на когнітивних підходах до оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю. Моделі, існуючі в українській методиці навчання мовленнєвої діяльності на ІМ, а саме: інтуїтивно-комунікативна, комунікативно-діяльнісна, системно-комунікативна, не можна модифікувати і застосувати в технічних ВНЗ для навчання іншомовного професійно-орієнтованого спілкування [1: 60].

І ми, слідом за Барабановою Г.В., стверджуємо що найприйнятнішою формою навчання ІМ в немовному ВНЗ є когнітивно-комунікативна модель, де особлива увага надається питанню співвідношення видів мовленнєвої діяльності (МД) і питанню послідовності оволодіння ними на занятті. Дійсно, аудіювання і говоріння є засобом навчання читання і письма. В цьому випадку навчання читання і письма повинне бути когнітивно направленим, тобто проводитися на свідомій основі, що розвиває пізнавальні здібності студентів, їх особисті якості, орієнтовані на власну активність, пошук, творчість.

Звернення до даної проблеми викликане появою нових компонентів змісту навчання. Як такий компонент змісту навчання виділяються навчальні вміння, що становлять стратегії студента щодо засвоєння мови.

Саме поняття стратегій оволодіння ІМ, під якими розуміють специфічні дії, види поведінки, прийоми і зусилля, які використовуються студентами, часто усвідомлено, з метою підвищення ефективності розуміння сприйняття, запам'ятовування, засвоєння і використання навчального матеріалу, з'явилося в зарубіжній лінгвістиці у середині 70-х років ХХ сторіччя у зв'язку з перенесенням фокусу уваги на активність тих, кого навчають.

Найбільший інтерес, на думку багатьох дослідників, представляє класифікація стратегій, запропонована О'Меллі, і яка включає наступні три види стратегій:

- метакогнітивні стратегії – стратегії саморегуляції, які допомагають студентам зосередитися, планувати свою діяльність, управляти нею й оцінювати її результати;

- когнітивні стратегії – стратегії, що відповідають певним завданням, які допомагають студентам активно маніпулювати матеріалом, що вивчається;
- соціоафективні стратегії – стратегії комунікації і самоконтролю, що допомагають студентам взаємодіяти з іншими, з метою підвищення ефективності навчання й управляти власним емоційним станом [2: 43].

Один з провідних учених у галузі психолінгвістики О.О.Леонтьєв так говорить про когнітивний аспект оволодіння ІМ. “Коли ми говоримо про комунікацію або комунікативно-діяльнісний аспект оволодіння або володіння мовою, то маємо на увазі ніби орієнтацію на співбесідника – адже комунікативність є оптимальною дією на співбесідника. Головне завдання оволодіння мовою в комунікативному плані можна сформулювати так: навчитися говорити і писати так, як говорить або пише носій мови (або, принаймні, прагнути до цього). Тоді в когнітивному аспекті завдання оволодіння ІМ буде наступним: навчитися здійснювати орієнтування так, як його здійснює носій мови” [3: 226].

Дані когнітивної психології дозволили методистам переглянути номенклатуру існуючих підходів до навчання мови, обґрунтувавши роль і значення когнітивного підходу в навчанні, допомогли сформулювати важливість перенесення акценту в навчанні з викладача на особу студента, передачу ініціативи в процесі заняття самому студенту. Загальна орієнтація сучасної методики направлена на формування *активної особистої позиції*, на виховання у студента творчого початку і вміння приймати самостійні рішення, тобто має прямий вихід на особистий аспект оволодіння мовою.

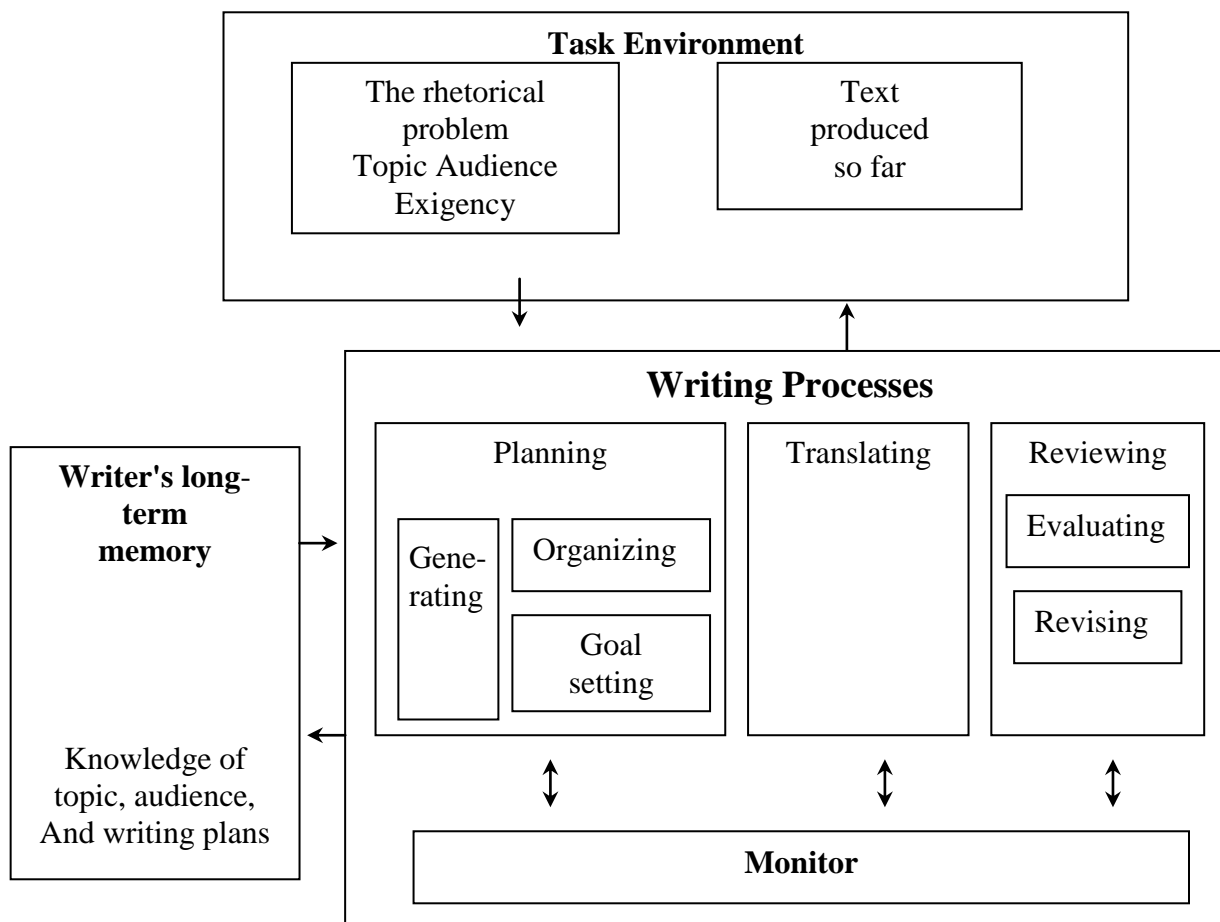
Р.П. Мільруд є одним з сучасних російських розробників цієї технології навчання, що одержала назву *центрований на учня підхід* (student centred approach) [4: 29]. Оскільки метою викладання в рамках названої технології є автономність учнів у навчанні, то учень сам повинен знати, як йому краще вчитися. З цією метою учень вибирає такі стратегії: 1) прояви індивідуальність; 2) організує своє навчання; 3) прояви творчі здібності; 4) навчися справлятися з невпевненістю; 5) вчися на своїх помилках; 6) використовуй контекст [4: 264].

З урахуванням психологічних даних виникає питання: що ми вкладаємо в поняття когнітивний аспект оволодіння діловим науковим письмовим мовленням? Представники цього напрямку в психології Л. Виготський, Же. Піаже, А. Лурія, Ж. Bruner, Ж. Emig, Л. Flower та інші прагнули досліджувати індивідуальні особливості особи учня, способи формування знань, співвідношення вербальних і образних компонентів в процесі запам'ятовування навчального матеріалу.

Ми вважаємо, що когнітивний погляд індивіда полягає в умінні вчитися способів свідомого накопичення інформації, в умінні розуміти, аналізувати і засвоювати цю інформацію, проявляючи свою творчу активність, індивідуальність, свій характер і стиль, в умінні здобувати знання й використовувати їх в сучасному світі [5: 203].

Так, Л. Flower [7: 138] стверджує, що писемному мовленню властиві три когнітивні операції: 1) *planning* – збір, накопичення інформації, постановка завдання, вибір мети; 2) *translating* – переклад накопиченої інформації на писемну мову через думку того, хто пише, через код слів, їх значення, через речення; 3) *reviewing* – створення писемного тексту, оцінка продукту писемного мовлення.

Уявлення про писемне мовлення можна подати наступною моделлю:

Виходячи з вищевикладеного, ми можемо зробити висновок й підтвердити думку учених-психологів і методистів про те, що саме писемне мовлення володіє такими функціями як аналіз і синтез й узагальнення. У писемному спілкуванні, де безпосередня взаємодія учасників неможлива, когнітивний підхід виражається, головним чином, в передачі думки, в її трансформації, в тому, як ті, що пишуть, самі приходять до вирішення проблеми, привносячи свій індивідуальний стиль, підхід, тобто свій стиль думки і свій стиль письма.

Когнітивний стиль не є постійною межею того, хто пише, він варіюється від приватного внутрішнього монологу індивіда, що виражає свою думку через код слів, їх значення, через речення, що відображає переключення уваги на створюваний текст певного жанру письмового мовлення. Ми спостерігаємо трансформацію від усного вислову до створення усвідомленого твору письмового мовлення, що сприяє комунікації між тим, хто пише, і читачем [5: 203].

Таким чином, ми звертаємо увагу на те, що трансформація – є когнітивна межа, властива писемному тексту.

Відзначимо, в технічному ВНЗ це такі жанри, як реферат, доповідь, резюме, анотація, діловий лист, повідомлення, рецензія, наукова стаття, створення рґісіс, переклад патенту, інтерв'ю і т.д.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває принцип креативності. Креативністю, як ще однією когнітивною межею, розуміємо готовність до створення писемних творчих робіт, до прийняття самостійних рішень, до здійснення самостійних дій. Під цим процесом розуміємо написання творчих робіт при мінімальному контролі з боку викладача [6: 22].

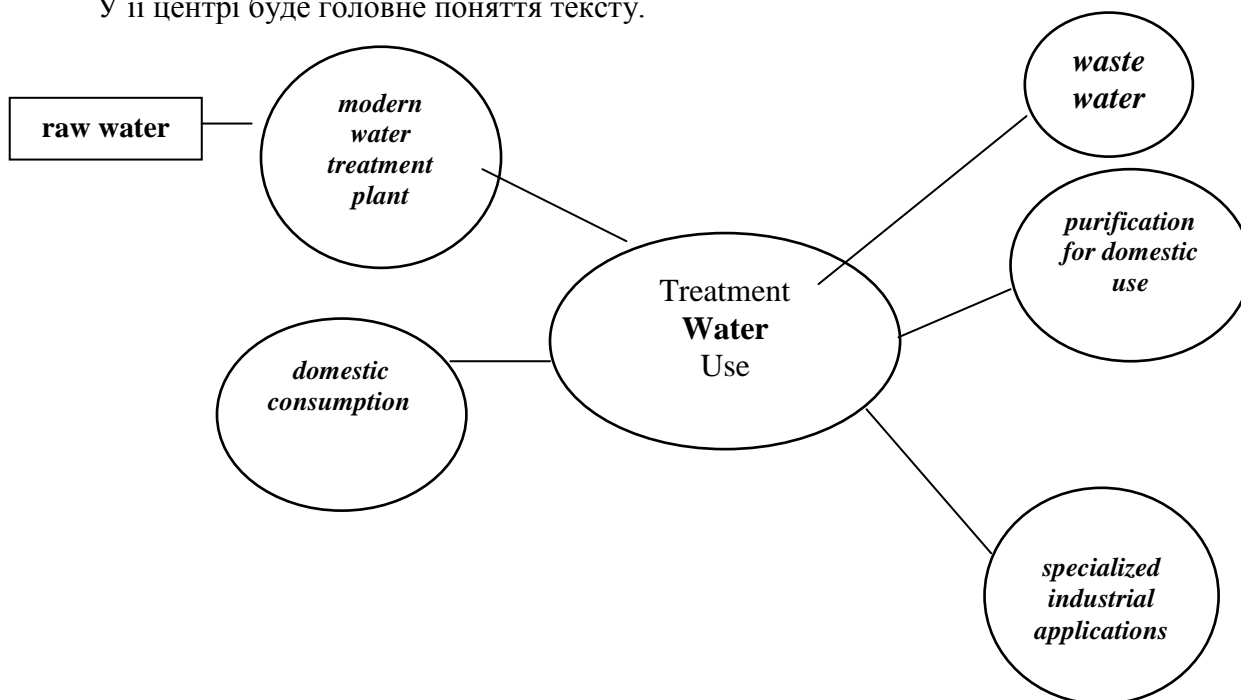
Мета цієї статті – ознайомити с досвідом прояву когнітивного аспекту оволодіння діловим науковим писемним мовленням в Севастопольському національному університеті ядерної енергії та промисловості.

На початковому етапі – основним завданням є засвоєння масиву професійної лексики. Важливою частиною писемного завдання на III курсі в нашому немовному вузі є складання плану тексту простого за складністю (*Nuclear Fuel, Atomic structure*).

На більш просунутому етапі (IV курс) ті, що пишуть, при створенні творчих робіт виявляють такі розумові зусилля, де знання й уміння не даються в готовому вигляді, а вимагають аналізу і трансформації інформації. Ми можемо віднести до цього етапу, наприклад, таку роботу: складання письмового переказу тексту *“Water Treatment and Water Use”*. Планування писемного твору мови може приймати форму візуально-графічної схеми *Lexical map*. *Lexical map* активізує розумову діяльність студентів, допомагає самостійно створити власний писемний текст за допомогою лексичних словосполучень:

Water treatment – Water use – Water for domestic consumption – Modern water treatment plant – Raw water

У її центрі буде головне поняття тексту.

І на заключному етапі (V курс) завдання викладача полягає в тому, щоб студент сам прийшов до вирішення проблеми. Креативний компонент у цьому випадку дає можливість йти на експеримент, створювати конфіденційні письмові творчі роботи, як резюме, діловий лист, рецензія, анотація, доповідь, стаття. На цьому етапі студент намагається видати повну інформацію, а також проаналізувати її й оцінити.

Творчі роботи типу анотації, що виконуються на визначену тему, починаються з такого тематичного вступу за допомогою типових структурних форм і зворотів [6: 24]:

The text (para) deals with... It is shown that... As the title implies... the text is about...

Потім впливають основні положення, що розвиваються типовими структурами:

The main points (problems) of the text are...

Subject matter related to... as well as... is considered...

І висновок завершується тематичними фразами:

The text (article) gives a valuable information to...

Special attention is given to... The text is of great help to...

Ми повинні визнати, що процес навчання писемного мовлення удосконалює усне мовлення і читання, передбачає формування певного типу мислення студентів у процесі самостійного відкриття ними нових знань у ході вирішення пізнавально-проблемних завдань при навчанні написання зразків писемного мовлення різних жанрів і різної складності. Саме в писемних творчих роботах якнайповніше виявляються найважливіші характеристики розуму: самостійність мислення, критичність мислення, глибина думки (здатність аналізувати, порівнювати, знаходити шляхи рішення завдання) і допитливість думки

(потреба шукати якнайкраще рішення, а також швидкість розумових операцій, оригінальність, швидкість та імпульсивність.

У розробці нашого когнітивного аспекту ми виходимо з того, що навчання письма – це інтерактивний процес, який виконується довільно при постійній активності думки, це ментальний спосіб трансформації думки в слова.

Саме таке оволодіння писемним мовленням здатне забезпечити активізацію творчих і резервних можливостей студентів: акцент переноситься на розвиток мислення, пошук нових шляхів виходу з проблемних ситуацій з використанням аналізу, порівняння, узагальнення інформації, що дає нові знання. З їх допомогою осмислюється навколишній світ, а когнітивні структури є тією сутністю, яка розвивається в процесі навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барабанова Г.В. Когнитивно-коммуникативные аспекты обучения профессионально ориентированному чтению в неязыковом вузе: Монография. – Симферополь: Таврия, 2003. – 256с.
2. Колядко С.В. Формирование учебных стратегий как один из резервов оптимизации содержания обучения профессионально-деловому общению. – Непрерывное обучение иностранным языкам: методология, теория, практика. Материалы докладов Международной научно-практической конференции. – Минск, 17-18 декабря 2002г: В 2ч. Ч. 2 / Отв. редактор Н.П. Баранова. – Минск.: МГЛУ, 2002. – 175с.
3. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – 3-е изд. – М.: Смысл; СПб.: Лань, 2003. – 287с.
4. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учебное пособие для преподавателей и студентов. – М.: Филоматис, 2004. – С.416.
5. Горбунова Н.П. Трансформация как когнитивный прием при обучении деловой научной письменной речи на иностранном языке. – Когнитивные сценарии языковой коммуникации // Доклады Международной научной конференции / Ред. С.С. Дикарева, В.М. Ронгинский. – Симферополь: Изд-во Таврического экологического института, 2001. – 220с.
6. Горбунова Н.П. Формування креативності при навчанні діловій науковій письмовій мові в немовному вузі. – Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: Зб. наук. праць гуманітарного інституту НАУ / Редкол.: В.П. Андрущенко, О.Д. Гнідан (відп. ред.) та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2003. – Вип. 6. – 129с.
7. Flower L. Flower and Hayes's Cognitive Models of Composing. – *The New St. Martin's, Guide to Teaching Writing*. – BEDFORD/ST. MARTIN'S Boston / New York, 1999. – 548 p.

УДК 372.461:377.6

Довженко І.В.

ПРОФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

У даній статті показана роль професійного діалогу в удосконаленні культури спілкування студентів освітніх закладів сфери побутового обслуговування.

The article elucidates the role of professional dialogue in the students' communicative culture improvement at the consumer services educational institutions.

Формування діалогічного мовлення у процесі навчання рідної мови є важливим фактором подальшої професійної діяльності студентів – майбутніх фахівців сфери побутового обслуговування. Адже професійна діяльність працівників цього профілю безпосередньо пов'язана з мовленнєвою діяльністю, спілкуванням. Проведені дослідження свідчать про недостатній рівень володіння професійним діалогом, уміннями спілкуватися з клієнтами при виконанні службових обов'язків.